

Adevărul

Literar — și Artistic

FONDATORI: AL. V. BELDIMAN 1888—1897, CONST. MILLE 1897—1920

Prim-redactor: EMIL D. FAGURE

Ordinea este justiția
ale cărei legi, le găsește
omul săpăie în conștiința
sa.
TURGOT

Opinii asupra „Congresului” Reprezentarea culturală a minorităților

E cunoscut cum spiritul larg al d-lui Corneliu Moldovanu și conștiința demnității sale de principe ales al literelor române s-au putut așeza cu atâta supunere în necesitățile și coloarele unui ziar de partid pentru a repudia congresul inițiat de ministrul artelor. Și e și mai cunoscut cum cele câteva sute de poezii, romanele, oamenii de teatru, etc., pe cari îi prezintă d. Corneliu Moldovanu s-au lăsat reprezentate astfel într-o chestiune de așa mare însemnătate pentru onoarea republicii lor și n-au pretins ca cel puțin un vot plebiscitar să le înfățișeze voința. E dreptul d-lui Corneliu Moldovanu să facă politica ce convine concepțiilor sale sociale, dar e și datoria d-sale să ia seamă că dacă asociația urzitorilor de viitor poate avea la urma urmei un triplu pentru nevoile materiale, trebuie să rămână totuși senină în ce privește măcar îndatoririle de cultură cari n-o obligă la sacrificii. Cu tot caracterul lui special, pe care îl dă prezenta unor așa de distinși membri ai politicii, comitetului „Societății scriitorilor români” nu poate uita că are de apărut nu numai siguranța Statului ci și majestatea culturii naționale. A privi pe cetățenii români de limbă și naționalitate străină cu oarecare suspiciune e o îndatorire pentru care e foarte apreciat precu simpaticul d. Romulus Voinescu — și d-sa are la îndemână toate fondurile necesare într-o asemenea — dar ca poezii, pictorii și sculptorii români să creadă că-i pot stârpi cu harurile lor de profeți ai artei, e o înjosire și o navitate.

Insistând prea mult asupra întâmpinării dușmanoase făcute congresului inițiat de d. Goga, sfârșești fără vreo prună a fi glumit. Drama patriotică pe care vru s-o ridice d. Corneliu Moldovanu prin ziarul clubului său politic împotriva oportunității demonstrațiilor de cultură românească pusă la cale de ministrul artelor, purcede din calitatea artistică a acestui poet de elocință și erism. Ea nu poate însă, neliniști pe inițiatori și hieși pe apărătorii Siguranței Statului. „Societatea scriitorilor români” va avea, credem, prilejul să spună altfel opinia și să afirme după cuvântul că strămutarea graniței geografice către occidentul european a impus și o lărgire de graniță a inteligențelor artistice în această țară.

DEM. TEODORESCU

Stelelor...

Stelelor, stelelor —
Plâns al tăcerii
De-asupra relelor
Și a durerii — !
Pe năpătimiri
Ce ne frământă
Lăsați privirile
De pace sfântă — ;
Și dați destinelor
Noastre amare,
Mila seninelor
Lacrimă clare !
Poate că mile
Lacrimi de stele
Toate robiile
Humei să spele,
Toate nămirile
Să-i scalde în rouă
Preînnoie zărilor
Cu-o viață nouă !
A. TOMA

Asilul Elena Doamna

Mi s'a întâmpiat zilele aceste să s'au de vorbă cu cineva, un om stăpânit de cele mai bune îndemnuri, care se mira că în România nu a fost încă înființat nici un azil pentru ocrotirea copiilor lăpădați.
Măși mi mirat și eu de mirare aceasta, dacă n'ași fi știut, că, de ușor uită lumea atât cele rele, cât și cele bune. Tot așa s'a mirat odată intru fericire pomenitul Dr. Carol Davila care viața lui totă ca n'una pușină a rămas la mulțumirea de a fi săvârșit fapta bună.
Dar în zis unul dintre mai stătoșii moșteri din țară, acela, nu se prea poate zice că n'a fost îndumneșit într-o asemenea așezământ. Se vorbește adeseori despre Mitropolitul Filaret.
Numai puțin dintre cei ce vorbesc despre el știu, că el a făcut o mare faptă și a pus la cale și pe neașteptat din piața Burceșilor să aducă bani pentru copii lăpădați. Au urmat însă turburările cărbajilor lui Pășvanoglu și vămășagului revoluționar francez, la 1806 au dat Rușii o cimecă oară năvală în țară, nu mult în urmă s'au pornit răzvrățiile. Erevistorii și după scrierea domniei a lui Grigorie-Vodă Ghica și au venit Rușii și în țara noastră, ei au așezământul și în țara noastră s'a pierdut și multe alte merite bune, înecat nu mai e chip să le dai de căpătâiu, ca să le descrie.
Doctorul Davila nu era însă dintre oamenii care se împacă cu gândul, că nu se poate descurca un lucru, de care el se interesează. S'au urzit neobosiți, el a cercetat cu tot dinadinsul și s'a îndemnat în cele din urmă, să în adevăr Mitropolitul Filaret a făcut pentru ocrotirea copiilor lăpădați o mare faptă, care, trecând prin mâinile stăpânilor după vremuri, înecat nu mai e chip să le descrie.
Parcă din dănia aceasta făcea în zilele alele, și tot locu ce se înfădea deia biserică Săntădar până la Teatrul Național, care tot pe avântul copiilor lăpădați a fost și el zădit.
După dețapă guvernul era dator să restituie dănia. Parcă ves, mai mare a locului era însă înecat în stăpânirea lui Iancu Oțeleșteanu, care avea acei în rugă. Tot așa și ceilalți, care stăpânau părți mai mici până în biserică Săntădar. Și

In tăcere

O razimă-ți de umăr-mi obrazul
Și nu vorbi, căci vorba-i un hotar
Ce poate să zugrume ceasul rar
Întelenești și țărnuind extazul !
O taci ! Simțirea-și va zdrobi zăgazul !...
E-o nebunie de-a cerca 'n zadar
S'o beți într'al cuvântului pahar !
Ascultă cum 'ai crește 'n noi talazul...
In taină vraja-i să se desface !
Sântem, și ramurile plutitoare,
Și-avântul ne'trecutului și voi !
E poate de veci predestinată
Această clipă sfântă pentru noi,
Și nu vom mai găsi-o nici odată !
ALICE SOARE

PREZIOSI. — Piața din Râmnicea-Vâlcea. 1869

De ce nu-l mai gustăm pe Alecsandri?

(Incursiunile unui fiziolog în domeniul criticii literare)

De ce nu-l mai oțim pe Alecsandri?
De ce-l gustăm mai mult pe Eminescu?
De ce pare a fi părăsit și acesta din urmă și cu toți ne simțim „transportați” când ne întâlnim pe aripile inspirației unui Lucian Blaga sau Sadoveanu?
Cuprinde oare opera lui Eminescu mai multe frumuseți decât a cea a lui Alecsandri, iar a lui Blaga și Sadoveanu mai multe ca a lui Eminescu?
Correspond oare aceștia din urmă mai mult aspirațiilor noastre decât cei dintâi?
Iată atâtea chestiuni, cari revin mereu în lumea preocupărilor intelectuale și sufletești. Generația actuală nu-și poate explica în destul de ce a fost detronat atât de vite „acel rege al poeziei”, cum îl numește însuși Eminescu pe poetul „Steluței” și al pastelurilor. Un colaborator al „Adevărului Literar” a mers până a scrie, că Alecsandri a fost „nedreptățit”. Un latent poet și un distins critic literar a dus o polemică vie în „Viața Românească” asupra aceleiași chestiuni. Poetul luând partea lui E-

confestabil, că plăcerea estetică, intelectuală, ce o avem din gustarea unei opere de artă (fie ea literară, muzicală sau de pictură) este înaintea de toate, la începutul ei, o plăcere senzuală, o plăcere fizică a simțurilor noastre! Numai meditația acestui adevăr ne poate duce la o explicație naturală, științifică, a evoluției gustului public în aprecierea operelor de artă și chiar a evoluției genurilor literare!
Numai constatarea acestui fapt ar putea îndreptăți critica literară să se aliposească la științele naturale, biologice și să aibă astfel un fundament obiectiv și științific în clădirea unei scări a valorilor operelor de artă.
Logea fiziologică care domină și condiționează evoluția gustului public în aprecierea operelor de artă este următoarea: Orice substanță nervoasă (nerv. celulă) reacționează sub influența unui excitant. Același excitant prelungește și acțiunea, materia nervoasă nu va mai simți excitația, prezintă aspectul unei morți aparente. Îndată însă ce excitantul se schimbă, aceleasi nervi sau celule cără păreau moarte, revin sau reacționează cu putere.
Un nerv motor supus unui curent electric prelungește și pierdea mai ideal și transceționează la auzul unei simple hore sau doine ca

și cele de azi la auzul simfoniei a 9-a.
Organul nostru perceptiv și excitantului variabil de sigur dela o epocă la alta, raportul constant dintre ele, care este senzația superioară estetică, rămâne însă același.
Tot astfel cu nervii senzitivi, sub acțiunea unei cantități de zahăr nervii limbii ne vor da senzația de dulce. Senzația va dispărea sau va pierde din puterea ei dacă aceleasi excitație prin zahăr se va prelunge. Spre a mai simți și putea senzația dulcelui e necesar să excităm nervii limbii un timp prin alt excitant amare. Dictionul „Cine n'a gustat amarul nu știe ce-i zahărul” e un corolar al acestei teorii.
In muzică, de ex. în cursul vecurilor, ce s'a de expresia adecvată simțurilor lor, artiștii au fost silniți, din generație în generație, să descopere noi forme, noi instrumente, noi corde. Chiar în timpul unei aceleiași generații, senzația estetică muzicală ca să se mențină la același nivel, are trebuință de forme și combinații noi. Prin căte schimbări n'a trecut arta muzicală dela simplitatea naivă a cântărilor liturgice la complicațiile și savante ale simfoniorilor lui Beethoven! Generațiile de demult se multumeau cu cântările „transportate” cu sufletul în regiunile cele mai ideale și transceționează la auzul unei simple hore sau doine ca

exact numai în raport cu valoarea altui. Brunetiere ne spune ce timp de două secole Ronsard și școala sa, fiind dați uitării iar Lamartine și Hugo, neapărând încă în lirica franceză, cel mai mari lirici francezi au fost socotii Malherbe și Jean Baptiste Rousseau! Ei erau admirați mai mult ca O-rațiu și Pindar! Francezii, spune Brunetiere, făceau „mai puțin caz” de Petrarca și Danie, decât de cei doi poezi mai sus citați! De cei Pindar și Malherbe și Rousseau erau judecați în raport cu o oarecare idee despre poezia lirică, ei în mod absolut și absolut vorbind, ei nu scriau rău. Judecați însă în mod relativ, cu alte cuvinte, când s'a născut mai bine lirici străini și când Lamartine și Hugo-ii au îmbogățit lirismul francez cu accente până atunci necunoscute — spune Brunetiere — punctul de vedere după care se judeca și judeca în întregă a trebuit să fie schimbata.
Același lucru s'a întâmpnat și în noi. Cu apariția lui Eminescu, steaua lui Alecsandri începe să apună! Același soartă pare s'o aibă și Eminescu, odată cu răsărirea nouilor luceferi: Blaga, Sadoveanu, Mișculescu, Galațean și Arghezi. Se adevărește vorba veche lui filosof atenian: PANTA REI DOCTORUM YBERIC

IOAN SLAVICI